

denne tid en række skrifter, der behandler den i forskningen længe forsømte danske forvaltningshistorie.

Nete Balslev Wingender fik opgaven at skrive om alderdomsunderstøttelsesloven af 1891. Loven var en rammelov, der byggede på en decentral, dvs. kommunal administration efter *skøns*-princippet. Den eneste anden alderdomsforsikring i verden på det tidspunkt var den bismarckske, som var en »tvangs«understøttelse, altså en *ret* for de gamle. Det er mellem disse poler bogens emne udspiller sig. Nete Balslev Wingender har valgt at inddele stoffet i tre hovedemner, nemlig lovgivning og debat, den kommunale forvaltnings organisering og praksis samt institutionsanbringelse af alderdomsunderstøttede.

Det er blevet en sober lille fremstilling, klar og præcis i både struktur og sprog. Særlig interessant og indtil nu uudforsket er det andet hovedemne, om spændingsfeltet mellem de kommunalt ansattes forvaltning og brugernes ønsker. Hvis de sidste ikke kunne opfyldes, havde brugerne en appelinstant i overøvrigheden, amtmanden. Det giver et større og mere uddybende kildemateriale. Ringsted er blevet valgt som *illustrativt* – og ikke repræsentativt – eksempel, som adskillige gange sættes ind i den generelle danske sammenhæng. Det virker meget vellykket.

Det er befriende ikke at skulle se alderdomsunderstøttelsen sat ind i den i den senere tid grasserende debat om social kontrol, som ville have været oplagt netop på grund af administratorernes lovhjemlede skøn over ansøgernes værdighed til at måtte modtage hjælp. Denne værdighed var bestemt af, om de ansøgende i de forudgående ti år fx havde været dømt for betleri, løsgængeri eller havde fået fattighjælp.

Hovedresultatet bliver, at loven byggede på gammel dansk forvaltningstradition, der siden fattigforordningen af

1708 havde fungeret på den måde, at forsørgelsen hvilede på et lokalt system.

En skam er det blot, at disse étårige stipendier ikke levner tid til nogle bredere perspektiver. Netop Nete Balslev Wingender, der har arbejdet meget med problemer inden for omsorg og forsorg, ville kunne have tegnet et meget bedre billede, hvor også filantropien og andre omsorgsaktiviteter kunne være blevet sat i en større sammenhæng. Mens disse små undersøgelser nemt kan få fragmentarisk karakter.

Gerda Bonderup

Richard Mikkelsen: *Dansk Pengehistorie*. Bind 4: 1960-1990. (Danmarks Nationalbank, 1993). 453 s.

Erik Hoffmeyer i samarbejde med Kai Aaen Hansen: *Dansk Pengehistorie*. Bind 5: Pengepolitiske problemstillinger 1965-1990. (Danmarks Nationalbank, 1993). 133 s.

Da pengehistorien blev udsendt i 1968 ved Nationalbankens 150 års jubilæum, omfattede den tiden 1700-1960. Her ved 175 års jubilæet udsender banken bind 4 om tiden 1960-1990, skrevet af nationalbankdirektør Richard Mikkelsen.

Det er godt at have fået denne autoritative fremstilling af 30 års komplicerede finans- og pengepolitik, der samtidig skildrer de finansielle institutioner og de nye begreber, der dukkede op i perioden. Synsvinklen er Nationalbankens, det bliver der ikke lagt skjul på; kildematerialet er bankens årsberetninger, direktionsprotokoller og andet arkivmateriale, heriblandt referater af møder med ministre, finansorganisationer og institutioner.

Det er en god tilgang, da man derved undgår partipolitisk farvning af forløbene. Til gengæld skal man ikke regne med, at man kommer ret langt ud over det deskriptive. Det skal dog siges, at

Mikkelsen ikke er bange for at gå helt ned på telefonnotatplan, når hektiske forløb skal skildres.

Hvor Richard Mikkelsen har skildret det faktiske begivenhedsforløb, tilføjer Erik Hoffmeyer en perspektivering med femtebindet, der omhandler de pengepolitiske problemstillinger. Her prøver han at belyse, hvorledes man vurderede problemerne, og hvad sigtet var med beslutningerne.

Udgangspunktet efter krigen var Keynes-modellen, som imidlertid blev mere og mere utilfredsstillende i takt med restriktioners og reguleringers afvikling. Hvad der vel først og fremmest gav teorisættet sit grundskud var, at beskæftigelsespolitikken i 1970'erne brød sammen i Vesten, konstaterer Hoffmeyer. Samtidig steg inflationen og arbejdsløsheden. Økonomerne måtte sande, at virkeligheden udformede sig på en anden måde, end den skulle efter modellerne. Finanspolitikken og indkomspolitikken som redskaber kom f.eks. til kort, og økonomerne fik et troværdighedsproblem.

Specielt for Danmark var gældsproblemet. I 1960'erne lod man gælden stige under den proces, der forandrede Danmark fra landbrugsland til industrisamfund. Bedre blev forholdene ikke på dette område, da energikriser og arbejdsløshed satte ind. Da kreditværdigheden blev antastet, fik besparelspolitikken sine muligheder for at slå igennem. I første halvdel af 1980'erne faldt reallønnen stærkt efter dyrtidsreguleringers bortfald og manipulation med indekset.

I sin fremstilling skildrer Hoffmeyer Nationalbankens virksomhed i samspil med de skiftende regeringer. Kort, klart og spændende. Bogen er illustreret med karikaturer af de skiftende tiders kongelige bankkommissærer, tegnet af Anne Marie Steen Petersen.

Ib Gejl

Finn Bolt Jørgensen: *Kalk og Tegl i 100 år*. (Kalk- og Teglværksforeningen af 1893, 1993). 231 s.

Med foreningens forhenværende kon-torchef, Finn Bolt Jørgensen, som forfatter er der nedfældet et grundigt arbejde i dette værk. Bogen er den anden i rækken efter det første jubilæumsskrift fra 1943. Den udfylder på udmærket vis rammerne for jubilæumsskriftets genre, men hæmmes også af dem. Teglværkerne var en tidlig og typisk frembringelse af den danske industrialisering med hundredvis af små enheder, placeret i provinsen. Heraf udsprang den overkapacitet i lagerbeholdninger og anlæg, der tilbagevendende hjemsøgte branchen og dermed foreningens virke. Bogen giver god besked om den tekniske udvikling fra højovne over ringovne til tunnelovne og andre stadig dyrere anlæg, der fremmede den endnu gældende koncentrationstendens. Herfra hæver bogen sig da også til sit bedste i redegørelsen for samspillet mellem branchens følsomme grundlag, økonomiske konjunkturer og lovgivningsindgreb. Som et eksempel på byggebranchens generelle konjunkturfølsomhed fortjener bogen opmærksomhed.

Foreningen – med det oprindelige navn Teglværksforeningen af 1893 – dannedes af sjællandske værker. Efter tilslutning fra jyske og fynske værker i 1909 blev foreningen tillige landsdækkende. Med indlemmelse af kalkbrud og -værker i 1921 fik foreningen sit nuværende navn. Den var i sit afsæt tænkt som en forretningsinstitution med fælles regulering af teglværkernes lagerbeholdninger, priser og produktion. Dette rigtige emne bliver imidlertid ikke belyst godt nok, fordi forfatteren tager for meget vare på sin loyalitet i skildringen af de interne brydninger mellem de førende og de mindre, truede teglværker. Hvor lå foreningens sympati? I ste-